

timus finis dicitur res ipsa, cuius possessione et fruitione beati sumus, et ipsa huius rei possessio et fruitio; simili modo et beatitudo accipitur pro ipsa re, cuius unione beati efficiuntur, et pro ipsa unione; illa a doctoribus vocatur beatitudo obiectiva, haec formalis » Lessius De summo bono I. I. Iam vero Deus summum bonum in se ipso esset quidem etiam in ordine providentiae mere naturali summum bonum creaturae rationali, beatificans per cognitionem et amorem respondentem naturalibus creaturae facultatibus; at in praesenti ordine supernaturali se ipsum proponit rationali creaturae ut ultimum finem et summum bonum plene beatificans non secundum exigentiam naturae rationalis creatae, sed ultra exigentiam naturalem secundum infinitatem ipsius boni; modo nimis non adtemperato limitibus et deficientiae creaturae, sed modo respondentem infinitati Dei elevantis. Coniungit enim se Deus infinitum bonum ut in se est, videndum intellectui per lumen gloriae elevato, amore huic visioni boni infiniti respondente amandum, et fruendum beatitudine sempiterna, quae ex bono infinito ita per visionem et amorem nobis se communicante connaturaliter et necessario consequitur. Possidetur itaque Deus per visionem et amorem et gaudium interminabile tamquam summum bonum et ultimus finis, et est creaturae rationalis summum bonum non solum causaliter ut creaturae etiam irrationalis, sed per se ipsum ut bonum beatificans. « Ad rationem perfectae possessionis nihil aliud requiritur, quam ut res ita habeatur praesens et in potestate possidentis, ut possit ea uti (si solum est medium) et frui (si est finis) pro suo desiderio. Itaque cum per visionem Deus ita habeatur praesens et teneatur, ut videns eo frui et omnem oblectationem prout desiderat, ex eo haurire possit, visio Dei est vera eius possessio. Simili modo auditus symphoniae est possessio symphoniae, quia ita per auditum tenetur, ut omnem oblectationem et omne commodium eius percipere possit. Unde falsum est, Deum secundum se non esse immediate bonum nostrum. Dupliciter enim Deus dicitur bonum nostrum, primo causaliter seu effectivè, quatenus ab ipso tamquam fonte omne bonum nobis

obveniens dimanat; secundo dicitur bonum nostrum quasi formaliter et per se ipsum. Neque ad hoc requiritur, ut ipse tamquam forma nobis inhaereat, sufficit ut nobis iungatur mediante visione. Ut enim aliquid censeatur bonum meum, sufficit ut apprehendatur tamquam aliquid ad me pertinens per modum rei a me possessae, cuius usus vel fruitio sit in mea potestate. Et hoc modo Deus ipse per se formaliter est bonum nostrum, nempe ut res a nobis possessa, ut semper possimus eo frui et delectari, praesertim cum vitali unione perfectissime et perpetuo nobis in beatitudine copuletur » Lessius ibid. I. II. c. 6. n. 31. 32; c. 17. n. 146.

At nonne hoc modo finis ultimus totius ordinis creati constituitur beatitudo creaturae rationalis? Respondetur: totius creationis ultimus *finis*, qui intenditur obtainendus, est *gloria Dei externa*; atque ideo ultimus *finis*, cuius *gratia* omnia creata sunt et ad quem omnia referuntur, est Deus ipse. Dei enim necessarius amor suae essentialis bonitatis propter hanc bonitatem dignam infinita glorificatione (qua quidem ut gloria interna fruatur in se ipso absque indigentia glorificationis alterius), libere extenditur ad volendam eiusdem bonitatis *repraesentationem* et *agnitionem* per creaturas. Et haec est gloria Dei externa tum *obiectiva* tum *formalis*. At haec ipsa externa gloria tam *obiectiva* quam potissimum *formalis* ultimo completur ea, quam indicavimus, beatitudine creaturarum rationalium. In perfectione enim beatorum et in tota civitate Dei coelesti est suprema expressio ac similitudo perfectionis Dei infinitae, quae *repraesentatio* constituit gloriam externam *obiectivam*; actus vero perfectissimi ac interminabiles visionis, amoris, gaudii, adorationis, laudis omnium beatorum est gloria Dei externa *formalis* in suo ultimo termino, ad quam Deus ipse omnia quae ad extra operatur, totum ordinem creationis et sanctificationis, naturae et gratiae, providentiae naturalis et supernaturalis ultimo dirigit: omnia propter electos (cf. Rom. VIII. 28; 1. Cor. III. 22.); electi autem, « ut simus in laudem gloriae eius » (Eph. I. 12.), atque ita tandem « ut Deus sit omnia in omnibus » (1. Cor.

XV. 28.). Deus igitur in sua infinita bonitate essentiali est finis ultimus, *cuius gratia et ad quem omnia*; Dei glorificatio finis ultimus, *qui obtinendus*; haec glorificatio autem compleetur ipsa exaltatione et beatitudine sanctorum; seu potius ipsa exaltatio et beatitudo sanctorum est suprema gloria Dei obiectiva et formalis, quod Deus ut summum bonum a creatura per visionem, amorem et inde consequentem beatitudinem in perpetuas aeternitates possideatur. Lege, quae scripsit omni auro pretiosiora Leonardus Lessius De perfect. divin. l. XIV; De summo bono l. II.

3º Deus non quidem est nec esse potest alicui *bonum formale* eo sensu, quod tamquam forma proprie dicta sese communicet et uniat creaturae. Omnis enim informatio proprie dicta essentiali implicat formae imperfectionem; sicut enim perficit ita et ipsa perficitur, ac rationem partis habet et aliquo modo pendet a toto. Nihilominus Deus ipse ita supernaturali et mirabili modo creaturae intellectuali sese communicat et cum ea sese coniungit, ut illam hac communicatione sui ipsius per modum causae formalis, seclusis imperfectionibus, elevet ad statum et dignitatem sublimissimam, quam ss. Patres *deificationem* ($\theta\epsilon\omegaσιν$) solent appellare.

a) Talis communicatio per modum causae formalis est imprimis unio omnium supraea hypostatica in « primogenito omnis creaturae, » ubi humana natura creata facta est natura propria ipsius Verbi, ita ut hic homo sit verus Deus. Hoc autem bonum infinitae dignitatis licet immediate et formaliter sit solius humanae naturae Christi, pertinet tamen moraliter et extensive, ut ita loquamus, ad omnem creaturam, quae in suo primogenito exaltata est, ad creaturam inquam imprimis rationalem, angelicam et humanam, cuius ipse est caput. Maxime vero pertinet ad totam naturam humanam, ut hoc mysterium sit fons et origo totius « subministrationis ex capite in membra »; « de eius enim plenitudine nos omnes accepimus et gratiam pro gratia ». Consequenter et ulteriori velut quadam extensione pertinet postremo etiam ad creaturam irrationali, quae ad creaturam rationalem tamquam medium ad finem proximum re-

fertur. Imo considerari debet ipsius naturae corporeae in se ipsa mirabilis exaltatio in corpore Christi, quod est corpus personae divinae, et propter ipsum in corporibus omnium iustorum, quae tempa dicuntur Spiritus Sancti ab Apostolo (1. Cor. VI. 19.) aliquando « reformanda et configuranda corpori claritatis Christi » Phil. III. 21. Nec praetermittenda elevatio naturae corporeae ad instrumenta efficacia sanctificationis in sacramentis, et consecratio quae latissime patet, ad instrumenta et adiumenta cultus christiani, futura denique liberatio creaturae « a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei, » quae antequam fiat, « omnis creatura ingemiscit et parturit usque adhuc » Rom. VIII. 19-22. Haec autem omnia in ordine praesenti consequuntur et diminant ab eo mysterio, quod « Verbum caro factum est, » quod « Deus apparuit in carne, » quod caro Virginis facta est caro Filii Dei.

b) Altera velut formalis summi boni cum creatura communicatio cernitur in visione beatifica, ut ex dictis in praecedente Sectione cap. II. satis intelligitur. « Natura rationalis per potentiam intellectivam est capax divinitatis, et lumine gloriae illustrata et adiuta factaque Deo similis eminentissimo modo per eandem formaliter transit et penetrat in Deum, et Deus in ipsa novo modo existit, seque ipsi cum omnibus suis bonis communicat, ut omnium dulcedine et pulchritudine perfruatur. Potentiae intellectivae velut socia et suppar accedit voluntas, qua anima toto impetu fertur in bonum intellectu conceptum, ut illi novo modo se uniat, nempe per amorem, et in illud velut transformetur. Per has duas potentias anima nostra dupli modo eoque eminentissimo intrat in divinitatem et divinitas in illam, fitque mutua veluti penetratio et intima unio vitalis inter animam et Deum. Unde nascitur ineffabile gaudium, quo infinitum bonum vitaliter coniunctum velut degustat. Per hos igitur suos actus anima ita tendit in Deum, ut ipsum immediate attingat eique vitaliter uniatur, et particeps divinitatis evadat » Lessius De perfect. div. XV. c. 5. n. 78-80.

c) Tertia denique quodammodo formalis communicatio Dei summi boni consideranda venit in omnibus iustis. Li-

cet enim formaliter non sint iusti ipsa iustitia Dei (Concil. Trid. sess. VI. cap. 7.), sed iustitia, charitate, sanctitate ipsis inherente, quae in eorum cordibus diffunditur per Spiritum Sanctum; est tamen hoc ipsum donum inherens sanctificantis gratiae veluti vinculum spiritale, quo animae iustae singulari modo uniuertur cum Deo sanctificatore, ac proinde Deus nominatimque, loquendo secundum appropriationem, Spiritus Sanctus « eis datur, » « in eis habitat, » « in eis manet » Io. XIV. 23; Rom. V. 3; 1. Io. IV. 16. De hac Spiritus Sancti inhabitatione agimus in Tract. de Trin. tota Sectione IV. Consuli possunt theologi in S. Th. 1. q. 43. et in 1. dist. 14. atque inter ceteros s. Bonavent. 1. d. 14. a 2. q. 1; Molina in 1. q. 43. a. 3. (qui paucis sed clarissime de hac re agit); Suarez de Trin. 1. XII. c. 5; Lessius De perfect. div. 1. XII. c. 10. n. 74. seqq., et De summo bono 1. II. c. 1. n. 4. 5; Petav. de Trin. 1. VIII. c. 4. seqq.

Sicut ergo summum bonum in se iam ex ipsa ratione creationis est « omne bonum » creaturae *efficienter*, et omne bonum *finaliter* ut finis obiectivus quidem creaturae universae, ut finis formalis creaturae intellectualis; ita Deus ipsum bonum naturae, quod est ab ipso et ad ipsum, voluit in ordine gratuitae sanctificationis ultra omnes eius exigentias sublevare ad communionem boni sui, reddens se ipsum bonum creaturae sua per unionem hypostaticam in filiationem naturalem, per unionem gratiae in filiationem adoptivam, et per unionem gloriae in beatificationem respondentem dignitati filiorum: « si autem filii, et heredes » Rom. VI. 17. Igitur « nemo bonus nisi unus Deus; summum bonum hoc est tuum bonum, o anima. Quid ergo deest, cui summum bonum bonum est?.... Erige spem tuam ad bonum bonorum omnium; ipse erit bonum tuum, a quo tu in tuo genere factus es bonus, et omnia in suo genere facta sunt bona » Aug. in Ps. 102. n. 8.

THESIS XXX.

Quomodo Deus sit pulchritudo.

« Sicut Deus est ipsa veritas et ipsa bonitas, ita est ipsa pulchritudo atque adeo causa exemplaris et efficiens omnis pulchritudinis derivatae. »

Cum vero et bono intime cohaeret *pulchrum*. Est itaque Deus sicut ipsa veritas et ipsa bonitas, ita ipsa pulchritudo essentialis. *Pulchrum* a posteriori ex effectu definitur ab Angelico 1. q. 5. a. 4. ad 1: « pulchra dicuntur, quae visa placent. » Hinc animadvertis ibidem s. doctor, *pulchrum* referri ad vim cognoscitivam, sicut bonum ad appetitum. Quare in definitione tradita, si extendatur ad *pulchrum* qua late patet, visio intelligi debet non modo sensibilis, sed etiam et maxime intellectualis. Hoc autem modo definitio sub se comprehendit, quae non univoce sed tantum analogice convenient in ratione, ex qua dicuntur *pulchra*. Quare non una et eadem pulchri ratio postulari debet sed tantum analogia in diversis, quae sunt et dicuntur *pulchra*. *Pulchrum* infimae rationis potest dici, quod per se et immediate delectat sensum tantum visus et auditus, in quibus maior est analogia cum facultate cognoscente, quam in ceteris sensibus; sicut color pulcher et sonus pulcher dicitur. *Pulchrum* gradu altero et perfectius est, quod vel per sensum visus et auditus vel per imaginationem pertinet ad vim intellectualis hancque delectatione afficit. Facile patet, *pulchrum* utroque hoc sensu *formaliter* (1) esse non posse nisi in sensibilibus, quae sint sensibilia vel in se et reipsa, vel tamquam sensibilia exhibantur.

Quia vero illa definitio ex effectu petita non declarat *pulchrum*, quid sit in se; « non enim ideo pulchra sunt, quia delectant; sed ideo delectant, quia pulchra sunt » (cf. Augustinum De vera relig. c. 32.); intestina ratio et essentia pulchritudinis inquirenda manet. Ea generatim constitui videtur in multiplicitatis unitate: « pulchra ideo,

(1) Esse *formaliter* hic opponitur ei, quod dicitur esse *eminenter*.